UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ W LUBLINIE
Dr hab. Jarosław Krajka, prof. UMCS | Kierownik Katedry
KATEDRA LINGWISTYKI STOSOWANEJ

Dr hab. Jarosław Krajka, prof. UMCS
Katedra Lingwistyki Stosowanej
Instytut Neofilologii UMCS

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Joanny Mirek
pt. „Self-repairs in Simultaneous Interpreting:
A Study into Repair Mechanisms of Trainee Interpreters"
napisanej pod kierunkiem
dra hab. Konrada Klimkowskiego
w Instytucie Językoznawstwa na Wydziale Nauk Humanistycznych
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II
Lublin, 2023, maszynopis stron 838

1. Ocena celu naukowego rozprawy i stopnia jego realizacji

W dobie niczym nieskrępowanych kontaktów międzykulturowych, wobec wzrastającej roli tłumaczy ustnych, zbadanie sposobu funkcjonowania tłumaczy symultanicznych w sytuacjach krytycznych i określenie technik naprawczych przez nich stosowanych zasługuje na uwagę badawczą, zwłaszcza, jeżeli zostanie zrealizowane w zgodzie z kanonem badań metodologicznych w translodydaktyce i z zachowaniem triangulacji podejść i technik zbierania danych. Taki cel przyświecał Autorce rozprawy przedstawionej do recenzji, planującej przeprowadzenie badania technik autonaprawczych stosowanych przez polskich studentów przygotowujących się do

Katedra Lingwistyki Stosowanej UMCS
Plac Marii Curie-Skłodowskiej 4a, 20-031 Lublin, www.umcs.lublin.pl
tel: +48 81 533 88 92, fax: +48 81 537 51 87
e-mail: jaroslaw.krajka@mail.umcs.pl
NIP: 712-010-36-92
REGON: 000001353

zawodu tłumacza symultanicznego języka angielskiego.

Oceniając cele naukowe rozprawy i postawione hipotezy, można stwierdzić, że zostały one nakreślone odpowiednio, Autorka stosownie określiła lukę badawczą, dobrze określone pytania badawcze uzyskały odpowiedzi w postaci ogromu danych pozyskanych z transkrypcji tłumaczeń oraz refleksyjnych protokołów werbalnych, które posłużyły do określenia taksonomii strategii autonaprawczych oraz przygotowania bogatego zestawu materiałów dydaktycznych do kształcenia tłumaczy.

Podsumowując tę część recenzji, należy jednoznacznie stwierdzić, że Autorka skutecznie zrealizowała zamierzone cele, w szczególności dokonała zebrania, opracowania i zinterpretowania dużej ilości danych uzyskanych z różnych źródeł, a wnioski wyprowadzone w rozprawie są właściwie udokumentowane i w pełni uprawnione.

2. Uwagi do struktury rozprawy i jej zakresu tematycznego

Przedstawiona do recenzji rozprawa stanowi ambitną w zamiarze próbę wzbogacenia dorobku translodydaktyki o analizę roli autopoprawek jako mechanizmów naprawczych w tłumaczeniu symultanicznym. Zakładając w dalszym ciągu niewielką ilość literatury z zakresu dydaktyki translacji, w szczególności tłumaczenia symultanicznego, skuteczne zbadanie zjawiska stosowania autokorekty i ich odniesienie do szerszej kategorii mechanizmów naprawczych ma szansę, pod warunkiem skutecznej realizacji badań, znacząco wzbogacić praktykę kształcenia tłumaczy symultanicznych.

Dysertacja składa się, nieco oryginalnie, z trzech części (Part 1 – Theoretical background and research terminology, Part 2 – Analysis oraz Part 3 – Didactic

implications), każdej podzielonej na dosyć dużą ilość podrozdziałów, nawet poziomu piątego. Autorka nie używa pojęcia „rozdziałów", choć oddziela sekcje numeracją poziomu pierwszego wskazującą na wyodrębnianie takowych części. Zatem na część pierwszą, teoretyczną, składa się pięć sekcji: odpowiednio poświęconych cechom charakterystycznym tłumaczenia symultanicznego, autopoprawkom, taksonomii autopoprawek, retrospekcji w badaniach nad tłumaczeniami ustnymi oraz metodologii badań własnych. Część druga obejmuje prezentację i analizę wyników uzyskanych podczas badań własnych: analizę kwestionariuszy przeprowadzonych po tłumaczeniu (sekcja 6) oraz taksonomię autopoprawek u studentów tłumaczeń ustnych (sekcja 7). Wreszcie w części trzeciej znaleźć można jedynie jedną sekcję, ósmą, zawierającą ćwiczenia dla studentów tłumaczeń ustnych. Całość dysertacji uzupełnia, zwyczajowo, wstęp, zakończenie, streszczenie w języku angielskim i polskim oraz aneks zawierający autorefleksje badanych, transkrypcje tekstów źródłowych i docelowych wraz z komentarzami tłumaczy studenckich. Zwłaszcza ta ostatnia część jest godna odnotowania, gdyż zawiera literalnie wszystkie zdarzenia językowe zarejestrowane podczas badań, co zajmuje aż 500 stron tabeli!

Kompozycję rozprawy można ocenić na ogół pozytywnie, Autorka umiejętnie określa istotne dla swojej argumentacji elementy i stara się zbudować dla nich podstawę teoretyczną na podstawie piśmiennictwa. Praca zawiera wszystkie wymagane części, choć nie sposób nie zauważyć mocno skrótowej części teoretycznej (jedynie około 65 stron w sekcji 1) – poświęcenie jedynie 9 stronom tłumaczeniom symultanicznym wydaje się być niewystarczające. Zastanawia również pewna niekonsekwencja w kolejności sekcji w części teoretycznej – najpierw znaleźć można wspomnianą już część pierwszą

poświęconą tłumaczeniom symultanicznym, potem definicje autopoprawek w ujęciu historycznym, następnie Autorka wraca do tłumaczeń symultanicznych w kontekście ich modeli kognitywnych, aby ponownie powrócić do autokorekt w sekcji 2.5. Trudno mi zrozumieć niechęć do stosowania słowa 'rozdział' (*chapter*) i nadawania rozdziałom tytułów, jeżeli de facto Autorka i tak je wyodrębnia stosując dodatkową interlinię. Inną zastanawiającą sprawą jest umiejscowienie opisu badania własnego (uczestników, materiałów, procedury, rzetelności i konwencji transkrybowania – dlaczego bez celu badań oraz bez kwestii etycznych?) – zwyczajowo takie sekcje łączą się z wynikami, zatem stosując konwencję użytą przez mgr Mirek powinien to być początek części drugiej, a nie koniec części pierwszej. Część pierwszą wówczas można byłoby nazwać w sposób bardziej przedmiotowy (a nie tylko „Theoretical background") i podzielić na rozdziały poświęcone tłumaczeniom/tłumaczeniom ustnym/tłumaczeniom symultanicznym, dydaktyce tłumaczeń ustnych (tego obszaru w ogóle zabrakło w części teoretycznej) oraz strategiom naprawczym, w tym autopoprawkom.

Trudno zrozumieć, dlaczego Autorka nie poświeciła osobnego podrozdziału metodom badania tłumaczeń ustnych, a jedynie je wymieniła w przypisach 43 i 44 na s. 80, tak jakby były poza głównym nurtem argumentacji – wręcz przeciwnie, można byłoby oczekiwać pokazania innych wcześniejszych badan, aby zarysować wyraźnie lukę badawczą.

Brak przeglądu modeli dydaktyki tłumaczenia symultanicznego na polskich (i być może również europejskich) uniwersytetach w części teoretycznej jest tym bardziej wyraźny, że Autorka dużą część rozprawy poświęca na zaproponowanie (i słusznie) ćwiczeń praktycznych (temu poświęcona jest cała, kilkudziesięciostronicowa, część

trzecia). Szkoda, że Autorka nie zdecydowała się na przegląd ćwiczeń i technik pracy pozyskanych z sylabusów studiów tłumaczeniowych, co stanowiłoby znakomitą podstawę (lub przeciwwagę) dla własnych propozycji dydaktycznych zawartych w części trzeciej.

Recepcja części teoretycznej byłaby z pewnością łatwiejsza, gdyby pierwszy rozdział poświęcony specyfice tłumaczenia symultanicznego podzielono na podrozdziały. Brak wyodrębnionych rozdziałów, ze zwyczajowo stosowanymi krótkimi wprowadzeniami i podsumowaniami, sprawia, ze nie zawsze tekst ma należytą spójność – np. na s. 80 przejście od ograniczeń retrospektywnych protokołów werbalnych do metodologii badania własnego jest zdecydowanie zbyt gwałtowne.

Orientacji w rozprawie nie ułatwia, niestety, spis treści, w którym brak wyodrębnienia zatytułowanych rozdziałów (co już wspomniano), brak konsekwencji w stosowaniu interlinii (dlaczego, np., interlinia pojawia się w sekcji 7 dla oddzielenia podrozdziałów trzeciego poziomu, podczas gdy we wszystkich pozostałych sekcjach oddziela jedynie sekcje pierwszego poziomu, a więc domniemane „rozdziały?), brak również konsekwentnego stosowania indentacji dla wskazania podrozdziałów kolejnego poziomu.

Podsumowując, kompozycja rozprawy daleka jest od ideału, część teoretyczna jest dosyć skrótowa, a sposób organizacji treści nie pomaga Czytelnikowi w orientacji w tekście.

3. Uwagi do doboru i wykorzystania źródeł

Rozprawa odwołuje się do szerokiej gamy właściwie dobranych źródeł, odzwierciedlających stan myśli naukowej w zakresie translatoryki, tłumaczeń

symultanicznych, autokorekty w praktyce tłumacza ustnego, opublikowanych zarówno w Polsce jak i na świecie. W szczególności podkreślić należy szeroki zakres kwerendy bibliograficznej – w spisie źródeł znaleźć można pozycje w języku polskim, angielskim, niemieckim i francuskim.

Stan badań został przedstawiony z zachowaniem konwencji właściwych pracy naukowej. Liczba źródeł skonsultowanych przy opracowaniu rozprawy robi wrażenie, zwłaszcza biorąc pod uwagę precyzyjny dobór pozycji o charakterze badawczym. W niektórych miejscach być może Doktorantka w zbyt dużym stopniu polegała na cytowaniu „z drugiej ręki" (np. Tryuk 2007).

Podsumowując tę część recenzji, nie ulega wątpliwości, że Doktorantka sprostała zadaniu stworzenia podstaw teoretycznych dla własnych badań empirycznych.

4. Uwagi dotyczące metodologii badań

Badania własne przeprowadzone podczas przygotowania niniejszej rozprawy zostały zaprojektowane i zrealizowane w zgodzie z kanonami metodologii eksperymentalnych badań translodydaktycznych. Proces badawczy został należycie opisany, choć przy opisie uczestników zabrakło informacji o sposobie doboru próby, o możliwości wycofania się (lub nie) uczestników z badania, o ich zgodzie na badanie, o sposobie zapewnienia etyki badań. W opisie metodologii nie znajdziemy również dokładniejszego omówienia kwestionariusza, który był wykorzystany jako dodatkowa technika zbierania danych dla zapewnienia triangulacji. Zabrakło również zwyczajowo stosowanej sekcji opisującej ograniczenia badania własnego.

Biorąc pod uwagę jednak ogrom zebranych danych językowych oraz

wieloaspektowość i szczegółowość ich analizy, można jednogłośnie stwierdzić, że innowacyjny cel badawczy został skutecznie zrealizowany, a badanie można określić jako wnoszące istotny wkład w rozwój dydaktyki translacji.

5. Ocena strony formalno-edytorskiej rozprawy

Rozprawa przygotowana jest dobrze pod względem językowo-formalnym. Autorka należycie stosuje techniki pisania pracy naukowej, zachowując dbałość o odpowiednie używanie technik typograficznych zwłaszcza w przypadku podawania przykładów autokorekt. Język pracy jest dojrzały, właściwy pracy naukowej, choć z pewnością staranna korekta całości pracy przez natywnego użytkownika języka pozwoliłaby na uniknięcie takich błędów jak:

- przypis 9 s. 23 - In turn, she argues that reformulation markers hardly ever appear in the case of correcting linguistic errors, as they are the correction occurs immediately, leaving no time for inserting the reformulation marker
- p. 179 - Here, the interpreters consciously and strategically decided to correct themselves with the lister's needs in mind
- podtytuł 8.2.1 na s. 213 - General exerises
- zdanie na s. 247 - Students prepare texts with a mixed register are asked to correct the text

Bibliografia rozprawy jest prawie perfekcyjna, dobrze dopasowana do wybranej konwencji, z kompletnymi danymi poszczególnych pozycji. Na kilkudziesięciu stronach wnikliwe oko Recenzenta znalazło bardzo nieliczne uchybienia, głównie jeżeli chodzi o brak numerów DOI dla artykułów, brak konsekwencji w stosowaniu kapitalizacji

(artykułów z czasopism/monografii zbiorowych, książek w j. polskim), co najlepiej świadczy o stopniu staranności Doktorantki jeżeli chodzi o dokumentację skonsultowanych źródeł:

- Brak kursywizacji monografii zbiorowej przy pozycji Anderson;
- Błędne miejsce wydania (stan zamiast miasta) przy pozycji Kormos 2006.

Więcej uwagi należało jednak poświęcić sprawom redakcyjno-edytorskim – choć można zrozumieć, że użycie technik typograficznych w dysertacji zawierającą tak dużą ilość przykładów, ćwiczeń, wersji poprawnych i niepoprawnych, tłumaczeń musi być skomplikowane, to jednak przyjęcie konsekwentnych założeń typograficznych pozwoliłoby na uniknięcie poniższych problemów:

- Niepotrzebne stosowanie wytłuszczenia w pewnych momentach części teoretycznej, bez głębszego uzasadnienia i konkretnego powodu, w pewnym miejscu (s. 48) nawet pogrubienie i podkreślenie terminu
- Różny format cytatów blokowych – większość w podwójnym cudzysłowie, ale niektóre (np. s. 42) w podwójnym, kursywie i jako cytaty blokowe (potrójne wyróżnienie)
- Mało dopracowany wykres Figure 6 na s. 61 oraz Figure 10 na s. 70 – raczej wyglądają jak kilka punktów w liście wypunktowanej – można było nadać im bardziej atrakcyjną wizualnie formę
- Bardziej konsekwentne stosowanie akapitów, krótsze akapity (w niektórych miejscach części teoretycznej jeden akapit obejmuje prawie całą stronę)
- Drobne problemy z kapitalizacją – np. przypis 60 na s. 130, podtytuł sekcji 8.1.4 Linguistic & Translational repairs na s. 213, tytuł podrozdziału 8.1.5.4. na s. 248

- Niepotrzebna indentacja kolejnych poziomów podtytułów sekcji w treści pracy (gdzie nagłówki powinny być od brzegu, w przeciwieństwie do spisu treści), również problemy z indentacją podtytułów nawet na jednej stronie (na s. 254 są 3 tytuły sekcji na różnych poziomach, gdzie każdy jest wyrównany do innego miejsca)
- Warto byłoby dopracować formę graficzną ćwiczeń w części trzeciej, np. stosować tabele w przypadku tekstu w dwóch kolumnach (Input A i Input B)
- Trudno zrozumieć, dlaczego niektóre nagłówki podrozdziałów są wytłuszczone i podkreślone (8.1.5. Translational Self-Repairs na s. 243), podczas gdy większość jest tylko wytłuszczona
- Niepotrzebne użycie dwukropka na końcu tytułu sekcji 8.1.5.5 na s. 250

Wszystkie te uwagi o charakterze technicznym są stosunkowo łatwe do usunięcia, nie wpływają na recepcję pracy i na jej pozytywną ocenę.

6. Ocena ogólna pracy jest **jednoznacznie pozytywna**.

Stwierdzam, że założone cele pracy zostały osiągnięte. W wyniku właściwie zaprojektowanych, przeprowadzonych i zrelacjonowanych badań empirycznych Autorka dokonała zakładanego uzyskania wyczerpujących odpowiedzi na właściwie określone pytania badawcze, dzięki czemu Jej badania znacznie przyczyniają się do wzbogacenia dorobku naukowego dydaktyki translacji.

Mimo pewnych raczej niewielkich, wskazanych powyżej uchybień, głównie w kwestii konstrukcji rozdziału teoretycznego i spraw formalno-edytorskich, oceniam pracę doktorską mgr Joanny Mirek pozytywnie, jako spełniającą kryteria stawiane

UMCS

rozprawom doktorskim przez Ustawę i stawiam wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, 14.07.2023 r.